

DAWAN (222) *part praet pass impf*

dawan (75), **dawany** (34), dawan *a.* dawany (113); dawan *March*¹, *OpecŻyw*, *GlabGad*, *March*³, *RejPs*, *KromRozm III*, *KrowObr* (4), *BielKron*, *KwiatKsiąż*, *SienLek* (2), *RejZwierc*, *Oczko*, *GostGosp*; dawany *GroicPorz* (2), *Leop*, *BibRadz*, *ReszHoz*, *ActReg* (2), *LatHar*, *VotSzl*; dawan : dawany *FalZioł* (5 : 2), *UstPraw* (2 : 1), *Mącz* (6 : 5), *RejAp* (5 : 1), *RejPosWiecz*³ (4 : 1), *KuczbKat* (1 : 1), *WujJudConf* (2 : 1), *ModrzBaz* (1 : 2), *WujNT* (2 : 2), *SarnStat* (30 : 9).

*Pierwsze a pochylone (w tym 6 r. błędne znakowanie). ◇ W formach niezłożonych m i n sg drugie a pochylone; w f sg -a- (14) -ã- (9); -a- March*¹, *SarnStat* (13); -ã- *March*³, *KrowObr* (2), *SienLek*, *RejAp* (3), *RejZwierc*, *WujJudConf*; *W formach złożonych a jasne. [W SarnStat we wszystkich formach N sg f -a-].*

sg m N (praed) dawan (26), *dawany* (7). ◇ *f N (praed) dawana* (23), *dawanã* (17), *dawan(a)* (6); - *a March*¹, *March*³, *KrowObr* (2), *SienLek*, *RejZwierc*, *WujJudConf*; -ã *UstPraw*, *Mącz* (3), *ModrzBaz* (2), *ReszHoz*, *WujNT*, *VotSzl*; -a : -ã *RejAp* (3 : 1), *SarnStat* (13 : 7). ◇ *n N (praed) dawanó* (22), *dawané* (10); -o *FalZioł* (5), *GlabGad*, *KromRozm III*, *KrowObr*, *UstPraw*, *KwiatKsiąż*, *RejAp*, *Oczko*, *GostGosp*; -é *Leop*, *BibRadz*, *WujJudConf*, *ActReg* (2), *LatHar*, *WujNT*; -o : -é *RejPosWiecz*³ (1 : 1), *SarnStat* (8 : 2); ~ -é (2), -(e) (8). ◇ *pl N m pers dawani* (11). ◇ *subst m i pl t (praed) dawané* (48), *dawany* (2) *UstPraw*, *BielKron*; ~ -é (33), -(e) (15). *f (praed) dawané* (23), *dawany* (2) *RejPs*, *SienLek*; ~ -é (14), -(e) (9). *n (praed) dawané* (24); -é (16), -(e) (8). ◇ *G dawanych* (1).

Sł stp s.v. dawać, Cn brak, Linde XVIII – XIX w. s.v. dawać.

I. W znaczeniu właściwym 'datus' (108) :

1. Przekazywany na własność lub na pewien czas (56) :

a. Darowywany, udzielany darmo, rozdawany (10) : *Apophoretum*, Dar który bywał dawan w świętá Sáturńufowe *Mącz* 12d; *ReszHoz* 124.

dawan komu (5): *RejPs* 157v; *RejAp* 158v; y tymże vbogim ná każdy rok ma bydz dawano przyodzianie flufzné [*debet annuatim tribui JanStat* 39]. *SarnStat* 374; Téż Sól bálwánowa/ która bywa dawána [*quod datur JanStat* 43] Mniłzkóm do Wrocławíá/ [...] nie ma bydz kładźiona ná liczbę. *SarnStat* 378, 374.

dawan na co (3): *Leop* 3.*Esdr* 2/7; *Popanum*, *Kołacz*/ fzeroki pláczek ná ofiarę dawány v ftárych. *Mącz* 312b, 118a.

a. Ofiarowywany [za kogo] (1) : To iest Ciáło moie/ ktore zá was bywa dawáne *LatHar* 75.

b. Uiszczany jako zapłata, przekazywany tytułem wywiázywania się z przyjętych zobowízań; dostarczany; imperatus Modrz (38) : *Leop* 1.*Esdr* 6/8; *BibRadz* *Dan* 1/5; *Mącz* 342c; *Pobor* ná potrzebę Rzeczypołpolitey vltáwiony ma byc dawan [*et solvendum tributum Reipublicae causa imperatum*] *ModrzBaz* 125; chcemy/ áby przerzeczona winá do náłzény Komory bylá dawána [*applicetur JanStat* 642]. *SarnStat* 516, 185, 186 [2 r.], 312, 351, 515 [2 r.], 1179.

dawan komu [w tym: komu na co (2)] (20) : Wlzem nierządnicam dawáne bywáią zapláty [*dantur mercedes*] *Leop* *Ez* 16/33, *Deut* 26 arg; *UstPraw* 14v; *ModrzBaz* 18v; *OrzJan* 44; gđzie do tego czálu nam fnopowa dzieięćiná nie bylá dawána [*decima non dabatur JanStat* 230] *SarnStat* 187; *Plebanowi*

z Niepołomic bywają dawane [dantur JanStat 43] na każdy rok cztery kamienie łoiu SarnStat 378, 178, 282, 377 [3 r.], 378 [2 r.], 576 (15).

dawan na co (6): tedy na każdego konia ma być dawan [pro quolibet equo, debet dari JanStat 41] ieden korzec owła SarnStat 376, 547, 937, 1063, 1193; *VotSzl* D3.

W charakterystycznych połączeniach: dawan(-a, -e) czynsz, dziesięcina (4), grosz, grzywna (3), lichwa, opatrzenie (2), pensja (2), pobor, potrzeba, wina, zapłata (3).

Wyrażenie: »darmo dawan« (2): á tak wstawiamy/ áby w ratulzach korce były íprawiedliwéy miary: które darmo mają być dawane ludzióm ku mierze [qui etiam gratis debent dari hominibus JanStat 1056] SarnStat 282, 281.

Szereg: »płacon i dawan« (1): zá tymże pułgrołzkim ma być zapisano do Akt/ y Piárzowi ma być płacono y dawano/ á nieinaczéy. SarnStat 1158.

c. Sprzedawany, wymieniany rzecz za rzecz (7) : Hamata munera dicuntur, Dary które dla tego bywają dawane nádziewając íe zá zá to co wziąć. *Mącz* 153a; *RejAp* 114; íz Sól innym íposobem nie ma być do Węgier dawana [non debet ... dari JanStat 38]/ iedno każdy Cętnar po cztery grołze SarnStat 373, 373 [3 r.].

dawan komu (1): Téz wstawiamy: áby bálwan foli/ [...] obywatelóm królełtwá nie był inaczéy dawan [non debet alio modo dare JanStat 40]/ iedno po dwie grzywnie. SarnStat 375.

2. Podawany, wręczany (41) : ROk licowny dány/ ma być w tegodniu dawan [in una septimana dari debet JanStat 548] SarnStat 675.

dawan komu (7): Laurea et item laureola, Wieniec z bobkowego liścia który bywał dawan temu który zwićięłtwo otrzymał. *Mącz* 186a; Nam pileus servis cum manu mittebantur dabatur, Czapka była dawana niewolnikóm gdy ye z niewoli pułzczano. *Mącz* 299c, 66a, 271c, 475a; Obyczaj listu, który zwykł Woznemu być dawan [litterarum ministeriali dari solitarum JanStat 521]. SarnStat 573, 346.

W charakterystycznych połączeniach: dawan(-a) korona, kwit, list, wieniec (3).

a. O potrawach i lekach: praebendus Modrz (23) : Nafienie iego ma być dawano z wodą miodową *FalZioł* I 59b, I 11c, 63c, III 31d, V 19b; Czo przy iedzoniu pirwey ma być dawano íełtli piwo albo wino. *GlabGad* K7; *SienLek* 59; Potym té fyrupy przez dni pięć álbo íześć/ także ráno będą dawane. *Oczko* 34v, 27, 34v [2 r.].

dawan komu, czemu (12): á przeto niema być paniam dawano brzemiennem to picie *FalZioł* I 24d, I 1b, 45d [2 r.], V 26, 40v; *KwiatKsiąż* D2; *SienLek* 32; *RejPos Wiecz*³ 97v; Iedłá íákie mają być dzyecióm dawane. *RejZwierc* A5 [idem] 6v; żywność íkromniey íym [ubogim] ma być dawana [et victus parciór illis praebendus est] y pracami trzeba íym dokuczać *ModrzBaz* [38].

W charakterystycznych połączeniach: dawan (-a, -e) jedło (2), lekarstwo (4), pokarm, żywność.

b. O sakramentach (10) : *RejPosWiecz*³ 99; mozem zezwolić y zezwalamy ná tę mowę [...] íz pod chlebem álbo z chlebem bywa dawane Ciáło Pánłkie. *WujJudConf* 255.

dawan komu (8): A íz nam ná tey wieczerzy dawan bywa pokarm w śmierci Pána Kryłtułowey íprawiony *RejPosWiecz*³ 96, 96, 97v; A naprzod niema być [sakrament ostatniego pomazania] dawan tym/ ktorzy íą dobrze zdrowymi. *KuczbKat* 230, 230; *WujJudConf* 247; *WujNT* 30 marg, Bbbbbbb4.

W charakterystycznych połączeniach: dawan(-a, -e) ciało (3), krew (2), pokarm (2), sakrament (4).

3. Przeznaczany na coś; powierzany (11) :

dawan komu (3): LibLeg 10/91; Ktemu/ nie każdemu cięlu iednákíe száty bywáią dawáne [adduntur]/ ále każdemu wedle wzróftu ModrzBaz 45; GostGosp 136.

dawan na co (2): Dzieci ktorym siedm lat minęły między równe łobie w lećiech ná ćwiczenie dawány były BielKron 272v; Mącz 316a.

Wyrażenie: »dawana za mąż« (1): VStáwiamy/ iż gdy która pánienká będzie dawáná zá mąż [maritatur JanStat 566]/ w połágu álbo w dárze pieniężnym niech ma dófyc SarnStat 635.

W charakterystycznych połączeniach: dawan na ćwiczenie, na nauki.

a. Skazywany, wydawany (5) : tácy [żebracy] máią być poimáni á do náłzycy zamkow dawáni. *UstPraw I4.*

dawan w co komu (1): á potym/ ábo w niewolą temu kogo wízkódzili/ [gwałtownicy] byli dawáni [addicerentur]: ábo inšzym karáníem karáni ModrzBaz 139v.

dawan komu za co [= jako] (1): Drudzy do Rufi wćiekáli/ á ci od Rufi Thátárom dawáni zá tribut. BielKron 366.

dawan ku czemu (1): niech będą przez vrząd mieyfki, pod którym będą, imáni, y ku fypániu grobli, wálów mieyfki dawáni. SarnStat 520.

Wyrażenie: »do więzienia dawan« (1): niechby iego łtáráníem/ pracą y nakładem [gwałtownicy] byli łzukáni/ imáni/ y do więzienia dawáni. [in vincula conuicerentur] ModrzBaz 139v.

II. Czyniony 'factus' (114) :

1. Sprawiany; zsyłany (przez Boga); udzielany; datur (29) : *OpecŻyw 54; ten [papież] wítáwił áby łluby małżeńskie były iáwne á nie pokátne dawáne. BielKron 162; A wyżrzawłzy Symon/ że przez wkładáni rąk Apostolłkich był dawan [daretur] Duch śwíęty; przynioł im pieniądze WujNT Act 8/18; CiekPotr 50.*

dawan komu, czemu (23): March¹ A3v; March³ V2v; Troiaką tu rzecz wysławia ktora ma byc panu bogu dawana. WróbŻółt I6v, P5v; ComCrac 19; Przes cię nam bywa dawano odpufztzenie grzechow. KrowObr 176v, 23v, 44v, 177; Leop Sap 18/4; A pocźciwość też táka ma być dawána przełożonemu tu ná łwiecie RejAp 191v, 9v, 180, 191v; RejZwierc 199; WujJudConf 113v; ModrzBaz 37; Oczko 34; WujNT 728, Xxxxx3; áby nápotym łkárgam y obrazániu łpólnému nie byłá dawáná przyczyná [aliqua subsit occasio JanStat 590] SarnStat 649, 1069 marg. Cf dawan komu w czym.

dawany komu w czym (1): ZGORSZENIE y obrázenie blizniemu/ ani w náuce ani w żywocie/ nie ma być dawáne. WujNT Dddddd.

dawan przeciwko komu (1): Pomoc od Polaków ma bydź dawána przeciwko Prułkiému Miłtrzowi. SarnStat 1070 marg.

dawan na co (1): Duch ś. na nim [bierzowaniu] dawan bywa na vmocnienie wiernych. WujNT Xxxxx2v.

W charakterystycznych połączeniach: dawan (-a, -e) chwála (5), cześć (4), duch (4), łaska (3), odpuszczenie, pocźciwość, pomoc, przyczyna, ratunek, wiara, zapłata.

2. *Wyznaczany, przydzielany; deferendus Modrz; dari consuetus JanPrzyw (41)* : Iużem okazał/ że vrzędy dobrze bywają dawane [*recte mandari honores*]/ ielli ie godnym dawają *ModrzBaz 45*; Także *Dilacia* nie ma być dawana wedle *Prawa*/ tylko ielliby takiy troná potrzebowałá. *SarnStat 765, 71, 86, 767, 838, 839, 1153, 1157*.

dawan do czego (2): áby ludzie narodu proftęgo do głównych Kościołów dawani nie byli [*ne dentur JanStat 199*]/ tylko ludzie narodu y krwie PolŃkię *SarnStat 180 [idem] 197*.

dawan komu (28): DoŃtoieńtwa y vrzędy niemają być dawane/ iedno ludzjom mieŃzkáiącym w zyemi oŃiadłym. *UstPraw A4; MycPrz I B3v*; mieyŃcá czelnieyŃze mają im [*ludziom mężnym*] być dawane [*donandi*]/ y vrzędy *ModrzBaz 119, 40v, 74, 74v, 133, 134; ActReg 16, 42 [2 r.]*; A beneficia kościołów Gręckich/ ludzióm téyże Gręckię wiary dawane byđz mają. *SarnStat 115, 35, 70, 73 [2 r.]*, 115, 177 (19).

dawan w czym (1): KommiŃlarze w których Ńprawách mają byđz dawani. *SarnStat 838*.

W charakterystycznych połączeniach: dawan(-a, -e) beneficjum (3), dostojęństwo (9), dygnitarstwo, dygnitarz, dylacyja, kanonija (2), komisarz (2), komisya, ludzie (2), marszałkostwo, officjum, pisarz, (pod)kanclerstwo (3), starostwo, urząd (11).

a. *Przypisywany [czemu] (1)* : Przeto tu nauka będzie dawana *Philosophiey*, to ieft, mądroŃci przyrodzonej *GlabGad A5*.

3. *praw. Ustanawiany; nadawany (43)* : *ActReg 73*; LiŃty glęytowne żadne/ któreby były *Práwu* poŃpolitęmu przeciwnę/ nie mają byđz dawane [*dari debent JanStat 629*] *SarnStat 158, 85, 1046, 1202*.

dawan komu, czemu [w tym: komu przeciwko komu (1), czemu na co (1)] (9): *ComCrac 18*; *Przywileie*/ które zwykły byđz dawane ludzióm PowŃzechnę wiary [*dari Catholicis solita JanStat 744*]/ wedle zamknienia w Ńobie ninieyŃzego *Przywileiu* dáemy y wŃzczamy. *SarnStat 987, 26, 79, 915, 921, 946 (8)*.

dawan ku czemu (1): áby żadna niepámieć nie mogła ich [*praw*] zácmić/ [...] które dawane od Królów y KŃsiążąt ku poŃpolitęmu poddanych pożytku bywają [*quae a regibus et principibus ad communem subditorum utilitatem fiunt JanPrzyw 41*] *SarnStat 941*.

dawan przeciwko komu, czemu (2): *ComCrac 18*; *Artykuły SEymikowé* niemają być dawane przeciwko *RzeczypoŃpolitęy*. *OrzQuin Dv marg*.

dawan na co (6): My tedy bacząc to byđz ku krzywdzie *Przywileiom Koronnym*/ które ná *Iármárki* bywają dawane [*dari consuetorum JanPrzyw 47*]/ wŃtáviamy *SarnStat 946, 34, 70, 86, 891 marg, 946*.

Szeregi: »dawan i pozwalane« (1): to [*prawo*] inŃzym *Woiewódtwam* było przez przodki náŃzė *Króle PolŃkie* dawano y pozwalano. *SarnStat 1147*.

»zlecony i dawany« (1): WŃzákże te zamki Ńzláchćicóm obywatelóm kráiów tych/ [...] zléconę y dawane byđz mają *SarnStat 26*.

W charakterystycznych połączeniach: dawan (-a, -e) artykuł, deklaracyja, dożywocie, ekspektatywa (3), glejt, lenno, list (2), przywilej (4), wieczność, wolność.

a. *Wystawiany, sporządzany (o aktach prawnych) (19)* : LiŃty ŃprawiedliwoŃci hámuiaćé od *Duchownych* do *Sądów* nie mają byđz dawane. *SarnStat 936 marg, 243, 319, 774, 775, 875*.

dawan z czego (4): zaniechawłzy [...] téż kwitów/ które z prawá zwykły byđz dawáné y pozwaláné/ [...] odpowiadać/ [będzie powinien] *SarnStat* 686 [*idem* (3)] 1249, 1251, 1257.

dawan komu [w tym: komu na co (1)] (4): To takowe lifty [pargaminowe] tylko fláchćie zá náłzą łáfką máią być dawány *UstPraw* H2; Także téż *Literae moratoriae, alias* Zelázné lifty/ miełczánóm y Zydóm przeciwko szłáchćie z strony nieplácenia długów/ nie máią byđz dawáné. *SarnStat* 243, 377, 845.

dawan na co, na kogo (5): Pozew Liftowny/ iáko/ á ná ktore ludzi ma być od Sędziégo dawány. *GroicPorz* nn4v, nn4v; KOMmiłsie ná gránice záwłze máią byđz z Káncellariiey náłzéy/ bez wólzélákiéy trudnośći káždému potrzebującému dawáné. *SarnStat* 846, 533, 1155.

dawan za czym [= przez co] (2): Podniełienie wywołánia ktore bywa dawano zá złem przewodem prawá *UstPraw* Kv, H2.

W charakterystycznych połączeniach: *dawan* (-a) komisya, kwit (5), list (6), pozew (5).

Szereg: »dawan i pozwalán« (4): zaniechawłzy [...] téż kwitów które z prawá zwykły byđz dawáné y pozwaláné/ [...] odpowiadać [będzie powinien] *SarnStat* 1257 [*idem* (3)] 686, 1249, 1251.

b. *Nazywany, mianowany, ustalany* (3) : yáko w woýłce háłło bywa dawano/ áby fyé ludzye/ [...] ználi. *KromRozm III* C3v.

dawan komu (2): Imioná iákie dziećiam máią być dawáne. *WujNT* 196 marg [*idem*] Zzzzz.

W charakterystycznym połączeniu: *dawane imię* (2).

4. W połączeniu frazeologicznym nie zwiqzanym ze znaczeniami (1) :

Fraza: »głós był dawán« = *głosowano* (1): Centuriata, Ná których pány rádne obierano/ á z káždéy Centuriey głós yeden był dawán. *Mqcz* 61b.

Synonimy: **I.1.b.** *placony; c. przedawany; 2. podawany, wnoszon; 3. poruczany, zlecany, zostawiany; a. skazowan; II.1. okazowany, oznajmionowany, posyłany, przynoszon, sprawian, użyczany, zalecany; 2. obierany, wybieran; 3. czynion, pozwalany, ustawian, wydawan, zapisowany, zlecony; a. pozwalany.*

Cf **DAWAĆ, DAWAĆ SIĘ**